

TAITH PYLLAU
GLO CYMRU
PARC TREFTADAETH CWM RHONDDA
A WELSH COAL
MINING EXPERIENCE
RHONDDA HERITAGE PARK

GWRTHRYCHAU MWYNGLODDIO MINING ARTEFACTS

GLO

Roedd y glo a gafodd ei gloddio yn ein cymoedd yn cael ei ddefnyddio ar gyfer gwahanol bethau. Roedd yn cael ei ddefnyddio mewn diwydiant, yn y cartref ac fel tanwydd. Yn y cartref, roedd glo yn hanfodol i wresogi'r stôf a gafodd ei defnyddio ar gyfer coginio a gwresogi dŵr ar gyfer ymdrochi. Byddai pobl yn cadw'r tân yn llosgi yn y stôf gartref ddydd a nos. Roedd hyn yn golygu byddai angen llawer o lo arnyn nhw. Roedd gan lawer o dai fyncer neu sied glo yng nghefn yr ardd ar gyfer y glo. Byddai'r sied wedi rhoi digon o gysgod i'r glo i'w atal rhag gwlychu ac roedd yn agos at y tŷ.

COAL

The coal mined from our valleys had many uses; such as industrial, domestic and fuel. In the home, coal was essential to heat the stove used for cooking and heating water to bathe. Every house would keep their stoves lit day and night which meant that they would need to keep a lot of coal. Many households had their own coal bunker or shed in the back of the garden for the coal. The shed would have given the coal enough shelter to prevent it getting wet and it was in close proximity to the house.

MANDREL NEU GAIB

Defnyddiodd y glowyr y fandrel neu gaib i dorri'r glo o'r haenen glo. Byddai anelu pen pigfain y gaib i mewn i'r glo yn achosi i'r glo dorri i ffwrdd yn ddarnau ar y llawr. Byddai'n cael ei gasglu a'i roi ar dramiau i'w gludo allan o'r pwll glo. Roedd hyn fel arfer yn cael ei wneud mewn lleoedd cyfyng a byddai wedi bod yn anodd anelu'r gaib gyda digon o egni i dorri'r glo. Roedd hyn yn waith anodd a blinedig iawn.

THE MANDRIL OR PICK

Miners used a pick or mandril to cut the coal away from the coal seam. Swinging the pointed end of the pick into the coal would cause the coal to break off into pieces on the floor, which would be collected and put on to the drams to transport it out of the mine. This was usually done in small spaces and would have been quite difficult to swing the pick to get enough force to break off the coal. This was a back breaking job and very tiring.

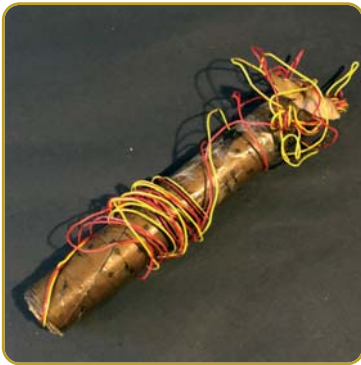

BLWCH CWRLO

Cafodd Blwch Cwrlo ei ddefnyddio gan lowyr o dan y ddaear fel math o raw oherwydd roedd rhaid iddyn nhw weithio mewn lleoedd cyfyng iawn. Roedd y glowyr yn defnyddio'r blwch cwrlo drwy afael yn y ddwy handlen a'i wthio i mewn i'r glo i'w gasglu. Bechgyn ifainc oedd yn gwneud y gwaith yma oherwydd roedden nhw'n ddigon bach i ffitio mewn lle mor gyfyng. Ar ôl i'r glo gael ei gasglu, byddai'n cael ei lwytho i mewn i'r dram. Byddai'r Dram yn cymryd y glo o waelod y pwll i wyneb y lofa (ar wyneb y ddaear).

CURLING BOX

A Curling Box was used by miners underground as a form of shovel because the spaces miners had to work in were very small. Miners used the curling box by holding the two handles and pushing it into the coal to scoop it up. This was done by young boys as the space was only big enough for a child. Once the coal was collected it was loaded into the dram. The Dram was the mode of transport which took the coal from the bottom of the mine to the surface of the colliery (on top of the ground).

FFON DDYNAMIT

Mae dynamit yn sylwedd ffrwydrol. Cafodd ei ddyfeisio gan y cemegydd o Sweden, Alfred Nobel, a'i batentuo ym 1867. Hwn oedd y sylwedd ffrwydrol cyntaf yr oedd modd ei drin yn ddiogel. Dechreuodd Nobel werthu dynamit fel "Powdwr Ffrwydro Nobel" ond penderfynodd newid ei enw i ddynamit, sy'n golygu "pŵer" yn yr iaith Roegaidd Hynafol.

Heddiw, mae dynamit yn cael ei ddefnyddio'n bennaf yn y diwydiannau cloddio, chwareli, adeiladu a dymchwel. Yn y pwll byddai'n cael ei ddefnyddio mewn modd rheoledig er mwyn agor gwythien lo newydd. Roedd hyn yn golygu gwneud y lle o dan y ddaear yn fwy fel byddai modd cloddio am fwy o lo.

TUN BWYD

Pan fyddai'r glöwr yn mynd o dan y ddaear, byddai'n aros yno am weddill ei sifft. Roedd yn rhaid iddo fynd â'i fwyd i lawr y pwll a byddai'n rhaid i'w dun bwyd fod yn ddigon cryf i amddiffyn ei fwyd rhag llygod mawr. Roedd glowyr yn galw eu tuniau bwyd metel yn 'Tommy Box'. Byddai'r glowyr yn hongian y tuniau o'r neilltu pan oedden nhw ddim yn cael eu defnyddio.

JAC DŴR

Doedd dim dŵr y gallai'r glowyr ei yfed o dan y ddaear. Felly, roedden nhw'n defnyddio Jac Dŵr i gludo dŵr o gartref. Gan ei fod wedi ei wneud o fetel roedd yn cadw'r dŵr yn oer. Serch hynny, roedd rhai dynion yn dewis rhoi te oer yn eu Jaciau.

STICK OF DYNAMITE

Dynamite is an explosive substance; it was invented by Swedish chemist Alfred Nobel and patented in 1867. It was the first safely manageable explosive. Nobel originally sold dynamite as "Nobel's Blasting Powder" but decided to change the name to dynamite, from the Ancient Greek meaning "power".

Today dynamite is mainly used in the mining, quarrying, construction, and demolition industries. In the mine it would be used in a controlled manner in order to open up a new seam of coal. This meant making the underground bigger, where more coal could be mined.

TOMMY BOX

When a miner went underground, he remained there for the whole of his shift, food had to be taken down the mine and their lunchboxes had to be sturdy and protect their food from rats. Miners used a metal box called a Tommy Box. When not in use the men underground would hang them up out of the way.

WATER JACK

There was no water underground that the miners could drink. Therefore, they used a Water Jack to carry water from home. As it was metal it kept the water cool. However, some men opted for cold tea in their Jacks.

TAITH PYLLAU
GLO CYMRU
PARC TREFTADAETH CWM RHONDDA
A WELSH COAL
MINING EXPERIENCE
RHONDDA HERITAGE PARK

GWRTHRYCHAU MWYNGLODDIO MINING ARTEFACTS

HET AC ESGIDIAU DIOGELWCH

Roedd gweithio mewn pwell glo yn beryglus. Doedd gan lowyr cynnar ddim offer diogelwch ac roedden nhw'n gwisgo unrhyw offer oedd ganddyn nhw gartref. Serch hynny, cafodd deddfwriaeth yn ymwneud ag lechyd a Diogelwch yn y Gwaith ei chyflwyno'n raddol. Roedd hyn yn golygu bod gan lowyr ryw faint o amddiffyniad pan oedden nhw o dan y ddaear. Yr eitem hynaf a mwyaf poblogaidd o offer diogelwch oedd yr het galed. Byddai hyn yn amddiffyn y glowyr rhag glo neu wrthrychau'n disgyn ar eu pennau. Roedd cysgod llygaid ar yr het er mwyn amddiffyn y glowyr rhag cael mwg neu huddygl yn eu llygaid. Yn y pen draw, roedd angen i lowyr wisgo esgidiau diogelwch. Roedd gan yr esgidiau yma gapiau dur a oedd yn amddiffyn traed y dynion rhag cael eu mathru. Er gwaethaf y mesurau yma, roedd mwyngloddio'n dal i fod yn swydd beryglus i lawer.

SAFETY HAT & SAFETY BOOTS

Mining was a dangerous job. Early miners did not have any protection and would wear any clothing they had at home. However, legislation regarding Health and Safety at work was gradually introduced and meant that miners had some form of protection while they were underground. The most popular and oldest form of protection was a hard hat. This would protect the miners from any coal or objects that fell on their head and the visor on the hat was there to protect the miners from getting smoke or soot in their eyes. Eventually miners were also required to wear safety boots. These boots had a steel toe cap which again protected the men's feet from crushing. Despite these measures, mining still remained a dangerous job for many.

LAMP GLÖWR

Roedd glowyr cynnar yn defnyddio canhwylau i'w helpu i weld o dan y ddaear. Roedd hyn yn achosi problemau - gallai'r fflam noeth adweithio gyda'r nwyon yn y pwell. Yn ffodus, erbyn yr 1800au cynnar, roedd ras i ddyfeisio golau nad oedd yn achosi ffrwydradau. Fe greon nhw lamp debyg i'r un yn y blwch. Serch hynny, roedd ganddyn nhw bwyntiau pwysig i'w hystyried. Darllenwch ragor am wyddoniaeth y lamp diogelwch dros y dudalen.

MINERS' LAMP

Early miners used candles to help them see underground. This caused issues as there was exposed naked flames, which could react with the gases in the mine. Fortunately, by the early 1800's there was a race to produce a light that did not cause explosions. They created a similar lamp to the one in the box. However they had important points to consider. Read more about the science of the safety lamp overleaf.

TAITH PYLLAU
GLO CYMRU
PARC TREFTADAETH CWM RHONDDA
A WELSH COAL
MINING EXPERIENCE
RHONDDA HERITAGE PARK

GWRTHRYCHAU MWYNGLODDIO

MINING ARTEFACTS

LAMP TRYDAN GLÖWR

Yn y pen draw, cafodd lamp trydan ei ddyfeisio oedd yn cysylltu wrth helmed y glöwr gyda phe cyn batri oedd yn cael ei gysylltu wrth ei wregys. Cafodd y math yma o lamp ei ddyfeisio yn yr 1880au ond ni chafodd ei gymeradwyo ar gyfer ei ddefnyddio o dan y ddaear tan 1930. Roedd hyn yn welliant mawr gan yr oedd yn golygu bod tanau yn llai tebygol o gael eu hachosi gan oleuadau.

**AWGRYMIADAU AR GYFER
EDRYCH AR Y GWRTHRYCH YMA:**
Mae'r eitem yma yn fregus, daliwch dros arwyneb neu lawr meddal.

ELECTRIC MINERS' LAMP

Eventually an electric lamp was invented that attached on to the miners helmet and the battery part clipped on to their belt. This type of lamp was first invented in the 1880s but was never approved for use underground until 1930. This was a great improvement as it meant fires were less likely to be caused by lighting.

HANDLING TIP:
This item is fragile, please hold over a cushioned surface or floor.

TOCYN LAMP

Mae tocyn lamp yn sgwâr neu gylch metel bach gyda rhif arno. Dyma rif unigryw bob glöwr ac mae'n gadael i dimau achub wybod pwy sydd dan ddaear. Mae hyn oherwydd bod llawer o ddamweiniau o dan y ddaear ac mae'n gallu bod yn anodd dweud a yw pawb wedi cael eu hachub. Mae'r tocynnau yma'n gwneud pethau'n haws, ond doedden nhw ddim yn atal y damweiniau!

**AWGRYMIADAU AR GYFER
EDRYCH AR Y GWRTHRYCH YMA:**
Mae olew mewn dwylo bach yn niweidio eitemau metel. Mae'r rhain yn rhan o gasgliad ein hamgueddfa ac mae'n rhaid gwisgo menig i'w dal.

LAMP CHECK

A lamp check is a small metal square or circle with a number engraved on it. This is each miner's unique number and it lets rescue teams know who is underground. This is because there are lots of accidents underground and it can be difficult to tell whether or not everyone has been rescued. These checks made it easier, but they did not stop the accidents!

HANDLING TIP:
Oils in little hands damage metal items, these are part of our museum collection and must be only handled whilst wearing gloves.